

[Aikuistuminen ja päihteet -nuorten kysely 2018](#)

A-klinikkasäätiön teettämässä väestökyselyssä selvitettiin 16–20-vuotiaiden nuorten päihteidenkäyttöä, ja miten täysi-ikäistyminen vaikuttaa päihteisiin liittyviin asenteisiin ja valintoihin. Kyselyllä haluttiin selvittää nuorilta itseltään myös sitä, miten vanhempien asenteet ja huolenpito vaikuttavat heidän päihteidenkäyttöön. Nuorten päihdekulttuurin ymmärtäminen auttaa ehkäisemään päihteistä johtuvien ongelmien kehittymistä ja siirtymistä sukupolvelta toiselle. Nuoret tarvitsevat itselleen tärkeän huolehtivan aikuisen tukea ja läsnäoloa vielä täysi-ikäistytyään.

Nuorten kysely 2018

A-klinikkasäätiön Nuortenlinkki.fi- ja Varjomaailma.fi-verkkopalvelut teettivät syksyllä 2018 väestökyselyn, jonka avulla kartoitettiin aikuistuvien 16-20 -vuotiaiden nuorten päihteidenkäyttöön liittyviä tekijöitä Suomessa. Kyselyn toteutti Taloustutkimus Oy internet-paneelilla ja siihen vastasi 404 nuorta koko väestöä edustavasti.

Teetetty kysely jakautui kolmeen osioon. Ensimmäisessä osiossa kysyttiin, miten nuoret kokivat vanhempansa suhtautuvan alkoholiin, päihteisiin, sekä alaikäisten ja täysi-ikäisten päihteidenkäyttöön. Lisäksi haluttiin selvittää nuorten kokemuksia saamastaan huolenpidosta, ovatko nuoret kokeneet haittoja vanhempiensa päihteidenkäytöstä, onko heillä joku, jolle puhua mieltä painavista asioista ja kokevatko he olevansa yksinäisiä.

Toisen osion kysymyksillä selvitettiin nuorten omaa päihteidenkäyttöä: kuinka usein nuoret juovat tai käyttävät kannabista sekä millaisessa mielentilassa nuoret käyttävät päihteitä. Nuorilta kysyttiin myös suoraan sitä, mikä vähentää heidän kiinnostustaan käyttää alkoholia. Lisäksi nuoria haastettiin erilaisilla väittämillä kertomaan mielipiteitään ja käsityksiään päihteistä. Nuoret arvioivat väittämiä Likert-asteikon (5=sopii täysin, 1= ei sovi lainkaan) avulla.

Kolmannessa osiossa pyrittiin selvittämään sitä, millaisia merkityksiä nuoret antavat täysi-ikäisyydelle ja aikuistumiselle sekä millaisena tulevaisuus näyttäytyy nuorten näkökulmasta. Kysymykset toteutettiin tässäkin osiossa väittämienä, joihin nuoret vastasivat Likert-asteikon avulla.

Nuorten alkoholinkäyttö ja kannabiksen käyttö

Kyselyssä tarkasteltiin erikseen nuorten alkoholinkäyttöä sekä kannabiksen käyttöä. Yli 70 % kyselyyn vastanneista nuorista ilmoitti käyttävänsä alkoholia. Vastaajista 36 % ilmoitti käyttävänsä alkoholia kerran kuussa tai useammin. Kannabista oli vähintäänkin kokeillut 15 % kaikista vastaajista. Usein toistettu väite, että kannabis on korvannut nuorilla alkoholinkäytön ei tämän kyselyn valossa pidä paikkansa. Alkoholia käyttävistä nuorista 20 % käyttää myös kannabista, mutta kannabiksenkäyttäjistä peräti 98 % kertoo myös juovansa. Alkoholia ja kannabista käytetään siis rinnakkain siten, että kannabista käyttävät useimmiten myös juovat, mutta ei toisinpäin.

Kyselyn perusteella alkoholinkäyttö lisääntyy iän myötä: 16–17-vuotiaista vastaajista 53 % kertoi

käyttävänsä alkoholia, 18–20-vuotiailla vastaava luku on 83 %. Alkoholinkäytön yleistymisen täysi-ikäistytyä tulee esiin kyselyn tuloksissa. Nuorten alkoholinkäyttö ei ole sukupuolesta riippuvaa: Tytöistä 73 % ja pojista 70 % kertoi käyttävänsä alkoholia.

Alaikäisistä kannabista oli vähintäänkin kokeillut 11 % ja täysi-ikäisistä 17 %. Kannabista käyttäneistä vastaajista poikia oli 21 % ja tyttöjä 8 %. Alkoholin ja kannabiksen käyttäminen oli kyselyn perusteella yleisempää niillä nuorilla, jotka eivät enää asu vanhemman tai huoltajan kanssa.

Täysi-ikäiset nuoret, jotka eivät asuneet kotona, käyttivät alkoholia vähintään kerran kuussa kaksi kertaa yleisemmin (50%), kuin vanhemman tai huoltajan kanssa asuvat (25%). Vain 14 % niistä vastaajista, jotka eivät käyttäneet päihteitä, aikoi kokeilla päihteitä tulevaisuudessa.

KUVIO 1: Alkoholin käyttö

Miksi nuori käyttää tai ei käytä päihteitä

Kyselyssä selvitettiin erilaisten väittämien avulla nuorten syitä käyttää tai olla käyttämättä päihteitä. Alaikäisten nuorten päihteidenkäyttö näyttää aineiston analyysin perusteella olevan yhteydessä vanhempien sallivampaan suhtautumiseen alle 18-vuotiaiden alkoholinkäyttöön sekä nuoren omaan ajatukseen siitä, että täysi-ikäistyminen ei lisää velvollisuuksia.

Täysi-ikäisillä nuorilla päihteidenkäyttö liittyi vanhempien sallivampaan suhtautumiseen sekä nuoren omaan epäilevään suhtautumiseen kannabiksen terveyshaitoista. Kannabista käyttävät nuoret vastasivat useammin (43% vs. 11%) vanhempien olevan tietämättömiä, missä nuori on ja kenen kanssa hän viettää aikaansa. Alkoholia enemmän (vähintään kerran kuussa) käyttävät kertoivat pyrkivänsä olemaan kotona huomaamattomia ja toisaalta kaipaavansa enemmän huomiota vanhemmiltaan tai huoltajiltaan.

Päihteitä käyttävät nuoret kokivat täysi-ikäisyyden lisäävän ahdistusta. Täysi-ikäiset kertoivat alaikäisiä useammin lisäksi juovansa hauskanpidon ohella rentoutuakseen, surullisena, tylsistyneenä tai ahdistuneena. Toisaalta täysi-ikäistymisen koettiin lisäävän mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämään.

Yli puolet päihteitä käyttävistä nuorista vastasi kyselyssä, että humalassa olo kavereiden kanssa on hauskaa (täysin samaa mieltä ja lähes samaa mieltä, yhteensä 54 %). Täysi-ikäiset nuoret olivat todennäköisemmin tätä mieltä (57%).

Vain vajaa viidennes nuorista pelkää tulevansa päihteistä riippuvaiseksi (16 %). Vastaajista 10 % oli täysin tai jokseenkin sitä mieltä, että kannabis ei aiheuta riippuvuutta ja 43 % taas täysin sitä mieltä, että kannabis aiheuttaa riippuvuutta.

Nuorilla on kyselyn perusteella hyvin erilaisia käsityksiä kannabiksen satunnaisen käytön haitoista. Neljännes vastaajista oli täysin samaa mieltä siitä, että kannabiksen satunnainen käyttö aiheuttaa riskin terveydelle, mutta muuten vastaukset hajaantuivat tasaisesti. Päihteitä käyttävät nuoret katsovat muita harvemmin kannabiksen aiheuttavan terveyshaittoja tai riippuvuutta. Alaikäiset kokevat kannabiksen hankkimisen vaikeammaksi kuin täysi-ikäiset.

Kyselyyn vastanneista nuorista 49 % kertoi, etteivät he koe olevansa mistään riippuvaisia. Sosiaalisesta mediasta kertoi olevansa riippuvainen 33 % ja tupakasta 11 %. Alkoholista vastasi

olevansa riippuvainen 7 % täysi-ikäisistä ja alaikäisistä 0 %.

Päihteitä käyttävistä alaikäisistä 13 % oli lähes tai täysin samaa mieltä väitteestä Minua ei haittaa esiintyä sosiaalisessa mediassa päihtyneenä. Yli puolta alaikäisistä vastaajista (54 %) esiintyminen päihtyneenä sosiaalisessa mediassa haittasi. Täysi-ikäiset kokivat vähemmän haittaavana esiintymisen sosiaalisessa mediassa päihtyneenä (36 %).

Viidennes nuorista vastasi käyttävänsä päihteitä uskaltaakseen puhua vieraille ihmisille. Yli puolet (55 %) eli suurempi osa nuorista ei tarvinnut alkoholia tuomaan rohkeutta sosiaalisiin tilanteisiin.

Vastaajista yhteensä 70 % oli jokseenkin eri mieltä tai täysin eri mieltä siitä, että päihteitä käyttävien ihmisten elämä on mielenkiintoista ja jännittävää.

Kyselyyn vastanneista nuorista 47 % kertoi, että halu elää terveellisesti vähentää kiinnostusta käyttää alkoholia. Myös päihteitä käyttävät nuoret valitsivat kyseisen vastausvaihtoehdon, vaikka halu elää terveellisesti korostuikin päihteettömien nuorten vastauksissa. Terveellinen elämä ei siis välttämättä tarkoita kaikille nuorille päihteettömyyttä.

Kiinnostusta käyttää alkoholia vähentää myös se, ettei pidä alkoholin mausta tai hajusta (28 %), kavereiden (19 %) tai omien vanhempien (14 %) näkeminen humalassa sekä pelko itsensä nolaamisesta (16 %). Päihteettömät nuoret kertoivat päihteitä käyttäviä nuoria useammin kiinnostuksen vähenemisen syiksi uskonnon (14 % vs. 1 %) ja kavereiden juomattomuuden (15 % vs. 6 %).

KUVIO 2: Oma suhtautuminen päihteisiin

Nuoret tarvitsevat tukea itsenäistymiseen

Kyselyn vastaajilta, 16–20-vuotiailta nuorilta, haluttiin selvittää tekijöitä, joita yleisesti liitetään täysi-ikäistymiseen. Täysi-ikäisyys luo nuorille paineita ja vaikka nuorten usko tulevaisuuteen on melko vahva, arvioivat täysi-ikäiset tulevaisuusnäkyviä alaikäisiä varauksellisemmin.

Kaikista vastaajista 63 % uskoi täysi-ikäistymisen tarkoittavan velvollisuuksien lisääntymistä. Eroa alaikäisten ja täysi-ikäisten välillä oli vain muutaman prosentin verran. Vastaajista 35 % oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä täysi-ikäistyminen lisää ahdistusta.

Kyselyn vastaajista 57 % kertoi tuntevansa olonsa yksinäiseksi vähintäänkin joskus. Usein itsensä yksinäiseksi kertoi tuntevansa joka kymmenes kyselyyn vastanneista. Täysi-ikäiset kokivat tulosten perusteella yksinäisyyttä useammin kuin alaikäiset, tytöt hieman useammin kuin pojat. Päihteidenkäyttö ei korostunut yksinäisyyttä usein kokevien kohdalla. Noin joka kymmenes päihteitä käyttävä koki itsensä yksinäiseksi usein (11%), samoin niistä jotka eivät käyttäneet päihteitä (9%).

Nuoret, jotka eivät käytä päihteitä, puhuvat mieltä painavista asioista usein vanhempiensa tai muun sukulaisen kanssa. Päihteitä käyttävät nuoret puhuvat puolestaan useammin ystäviensä kanssa. Vastaajien sukupuoli vaikuttaa siihen, kenelle huolia jaetaan. Tytöt puhuvat huolistaan poikia useammin terapeutille tai psykologille (2 % vs. 9 %). Pojat taas kertovat puhuvansa tyttöjä useammin muulle sukulaiselle, kuten isovanhemmalle (8 % vs. 19 %).

Kysyttäessä nuorilta henkilöä, jonka kanssa puhua huolistaan, joka viides ilmoitti, ettei tarvitse muita

vaan koki selviytyvänsä yksin. Vastauksella oli myös tilastollisesti merkitsevä yhteys nuoren kannabiksenkäyttöön.

Nuoret kokevat haittoja vanhempien alkoholinkäytöstä

Kyselyyn vastanneista nuorista 29 % kertoi kokeneensa haittoja vanhempiensa alkoholinkäytöstä. Usein haittoja oli kokenut 7 % nuorista. Täysi-ikäisillä haittojen kokeminen on tavallisempaa (30 %) kuin alaikäisillä (26 %). Nuoren iällä näyttäisi olevan myös huomattavan iso vaikutus siihen, miten säännöllistä haittojen kokeminen on. Alaikäisistä 3 % on kokenut haittoja usein, mutta osuus nousee 9 prosenttiin 18–20-vuotiaiden ikäluokassa.

Monissa asioissa vanhempien alkoholinkäytöstä haittoja kokeneiden elämä vaikuttaa keskimäärin samankaltaiselta kuin muiden nuorten. Haittoja aiheuttaneet vanhemmat suhtautuvat nuorten mielestä alkoholinkäyttöön samalla tavoin kuin muut. Alkoholista puhumattomuus korostuu haittoja kokeneiden kodeissa (22%) muihin verrattuna (14%). Haittoja kokeneet nuoret suhtautuivat tulevaisuuteen hieman pessimistisemmin, mutta valtaosaa heistäkään ei voi pitää näköalattomina.

Vanhempien alkoholinkäytöstä haittoja kokeneilla nuorilla ilmenee kuitenkin myös puutteita, jotka aiheuttavat syytä huoleen. Aikaa ja huomiota vanhemmalta saadaan harvemmin (40% vs. 60%), harrastukset joissa tapaisi ihmisiä ovat harvinaisempia (37% vs. 44 %) ja vanhemmilta ei saada niin yleisesti tukea koulunkäyntiin tai opiskeluun (50% vs. 66%). Tärkeä viesti on, että erityisesti vanhempien juomisesta haittoja kokeneet haluaisivat vanhempien kyselevän enemmän heidän kuulumisiaan (31% vs. 18%). Jopa täysi-ikäisistä haittoja kokeneista nuorista viidennes toivoo tätä.

KUVIO 3: Onko kokenut haittoja vanhempien alkoholinkäytöstä

Suosituksia ja kysymyksiä

Kyselyn tarkoituksena oli paikantaa mahdollisuuksia ehkäistä nuorten päihteiden käytön jyrkkää kasvua aikuisuuden kynnyksellä. Vanhemmuuden merkitys korostuu väestökyselyn tuloksissa.

Olennaista on kohdata nuori ei vain päihteidenkäytön, vaan päihteidenkäytölle annettujen syiden kautta. Tärkeää on nähdä nuori kokonaisuutena, osana yhteisöä ja perhettä. Haitallisten toiminta- ja vuorovaikutusmallien siirtyminen sukupolvelta toiselle on mahdollista katkaista vain, jos vanhemmuutta ja nuoren suhdetta vanhempiin tuetaan ja rakennetaan tarvittaessa yhdessä – aikuisen aloitteesta.

Samalla nuoren itsenäistymistä ja itsenäistä asumista tulee tukea vahvemmin ja tuen pysyvyys myös täysi-ikäisenä varmistaa. Kyselyn tulokset herättävät kysymyksiä siitä, onko täysi-ikäisille nuorille tarjolla riittävästi tukea – erityisesti niissä tilanteissa, joissa nuorelta odotetaan vahvaa itsenäistymistä ja pärjäämistä jo täysi-ikäisyyden alkumetreillä. Nuoret tarvitsevat luotettavaa aikuista tuekseen myös täysi-ikäistymisen ja kotoa muuttamisen jälkeen.

Aikuisten ja nuoria kohtaavien ammattilaisten on ymmärrettävä nuorille ominaista päihdekulttuuria: Nuorten päihteidenkäytölle antamien merkitysten kautta voi löytyä uusia tapoja keskustella päihteistä nuoria kiinnostavalla ja vaikuttavalla tavalla.

Kyselyn perusteella on syytä pohtia, ohjaako nuoren sukupuoli aikuisten ja ammattilaisten suhtautumista nuorten huoliin. Toisaalta nuorille asetetut erilaiset odotukset todennäköisesti opettavat tyttöjä ja poikia asennoitumaan ammattiapuun eri tavalla. Sukupuolen mukaan jakautuvien odotusten ja normien purkaminen onkin ensiarvoisen tärkeää nuorten hyvinvoinnin kannalta.

Viidesosa nuorista ei kokenut tai tuntenut tarvetta jakaa huoliaan kenenkään kanssa vaan selviytyi yksin. Avun hakemisen näkökulmasta on huolestuttavaa, jos nuori ei tunnista tarvitsevänsä apua tai kynnys avun hakemiseen on korkea. Joissain tapauksissa nuorella ei ole riittävästi tietoa tuen tarjoajista tai taitoja ja kannustusta hakea apua. Yksin pärjääminen saatetaan myös eri syiden takia nähdä tavoiteltavana päämääränä ja siksi apua ja tukea ei haeta tai oteta vastaan.

Päihteidenkäyttöä ilmiönä kannattaa lähestyä myös toisesta suunnasta. Alkoholi on 18-vuotta täyttävälle nuorelle täysin laillinen päihde, jonka käyttöä ympäröivä yhteiskunta monella tapaa tukee ja jopa ihannoi. Kyselyn mukaan lähes puolet nuorista (47%) oli sitä mieltä, että vanhemman tehtävänä on asettaa sääntöjä nuorten alkoholinkäytölle. Miten sääntöjä voidaan luoda silloin, kun nuori on täyttänyt 18 ja alkoholinkäyttö on laillista tai kun nuori on muuttanut pois vanhemman luota? Ehkä sääntöjen rinnalla voikin ajatella nuorten tarvitsevan ennen kaikkea aikuista, joka on kiinnostunut nuoren asioista.

Nuoret ajattelevat päihdeasioista fiksusti; vastuuta itsestään ja läheisistään tuntien. Miten osaisimme olla siirtämättä painetta aiempien sukupolvien päihdekulttuurista heidän harteilleen? Miten tuemme nuorten hyvinvointia, terveellisiä elintapoja ja ehkäisemme päihteidenkäytöstä syntyvien ongelmien kehittymistä suomalaisessa alkoholikulttuurissa? Tulisiko huomiota siirtää vahvemmin siihen ihan tavallisenakin näyttäväseen alkoholikulttuuriin, jossa Suomessa eletään, ja johon nuori päätyy osalliseksi täysi-ikäisenä? Varmaa on, että vastuu vastausten hakemisesta näihin kysymyksiin kuuluu sekä päättäjille, palveluiden suunnittelijoille, että nuoria ja vanhempia kohtaaville ammattilaisille. Ja varsinkin ihan kaikille tavallisille aikuisille.

Raportin ovat kirjoittaneet Tuuli Saarainen, Sara Mäkäräinen ja Janne Takala A-klinikkasäätiöltä.

Varjomaaailma.fi on läheisten aikuisten juomisesta huolta kantaville nuorille suunnattu tukisivusto, josta saa oman arkeen luotettavan aikuisen läsnäoloa, neuvontaa sekä ohjattua vertaistukea.